

Изборном већу
Православног богословског факултета
Универзитета у Београду
Мије Ковачевића 116

Београд

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ		
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ		
ПРИМЉЕНО: 23.8.2024.		
ФРГ. 244.	БРОЈ	ПРИЛОГ ВРЕДНОС.
0205-	404/5	

Поштовани,

Дана 11. јула 2024. објављен је „Реферат комисије по поновљеном поступку избора у звање доцента за ужу научну област Систематска теологија“ (у даљем тексту „Реферат“; на сајту Православног богословског факултета је објављен *Word* документ, без броја, печата и потписа), као и „Издвојено мишљење“ проф. др Миланка Говедарице (бр. 0205-404/2), члана комисије. Како због летње паузе увид јавности још увек траје, благовремено достављам

ПРИГОВОР НА РЕФЕРАТ

Веће научних области друштвено-хуманистичких наука, својим „Решењем“ од 21. маја 2024. 02-06 Број: 612-1602/2-24 МЦ, огромном већином гласова (20:2) је прихватило, без и најмање измене, аргументе које сам изнео у својој „Жалби“ од 4. априла 2024. на „Одлуку“ Изборног већа Православног богословског факултета (даље у тексту: ПБФ) бр. 0104-123/3 од 8. марта 2024. Веће научних области друштвено-хуманистичких наука је „заузело став да је потребно да се Комисија за припрему реферата поново изјасни о свим условима за стицање звања наставника на Универзитету у Београду, који морају бити образложени, као и да да мишљење о испуњености услова за избор у звање сваког кандидата појединачно... Комисија посебно треба да обрати пажњу на примедбе на реферат, које су наведене током дискусије на седници Изборног већа Факултета, одржаној 8. марта 2024. године.“

Међутим, Комисија се ових препорука Већа уопште није држала, него је, уз „Издвојено мишљење“ једног њеног члана, написала нови „Реферат“, који се односи само на мене, и у који је, без икаквог стварног образложења, напосто унела приговоре цитиране у претходној „Одлуци“ Изборног већа, а који се тичу оцено мојих радова. Како сам на ове приговоре аргументовано одговорио, како их је Веће научних области друштвено-хуманистичких наука у потпуности прихватило, те како је утемељеност мојих одговора наупитна и на основу аргументованог „Издвојеног мишљења“ проф. др Миланка Говедарице, не налазим за сходно да их овде понављам. Ипак, уколико, као што то очекујем, Изборно веће ПБФ прихвати нови „Реферат“ двојице чланова комисије, учинићу то поново.

Међутим, нови „Реферат“ ипак доноси и једну новину, а она се тиче образложења онога за шта се у подтексту сугерише, без икаквог основа, да би могло бити основ за негативан став комисије уопште према компетенцијама кандидата. Ево шта кажу двојица чланова комисије који потписују „Реферат“ (правопис аутора задржан):

Милан
Говедарица

„Комисија истиче да је након самог приступног предавања, др Златко Матић, који је био члан Комисије за оцену приступног предавања (као заменик одсутног Епископа проф. др Игнатија Мидића), изнео примедбу да Кандидат није споменуо реч 'Црква' у свом предавању, што је велики пропуст, будући да сама тема изискивала да се Кандидат темељно позабави овим питањем. Наиме, утемељење Цркве као иконе Тројичног Бога једна је од главних последица постојања Бога као Свете Тројице на створену природу. Одбрану Кандидата да је имплицитно говорио и о Цркви, Комисија је прихватила са резервом, пошто је на овом нивоу студија неопходно јасно и недвосмислено истаћи и објаснити све релевантне елементе теме којој се приступа. Комисија истиче да је управо ова чињеница и довела до оцене која је Кандидату дата.“

Први приговор који у вези са овим истичем пред уваженим члановима Изборног већа је који то правилник или било шта томе слично предвиђа постојање заменика члана Комисије за оцену приступног предавања и на основу које одлуке Већа је проф. др Златко Матић добио то задужење?

Други приговор задире дубоко у питања академског, али и црквеног етоса на који се многи међу уваженим члановима Већа, што умесно што неумесно, веома често позивају.

Ево у чему је реч.

Најпре, зашто и како се на основу наслова „Постојање Бога као Свете Тројице и последице по створену природу“ има и мора закључити да је у предавању на ту тему баш неопходно поменути експлицитно реч „Црква“? Као неко ко се дуго бави историјом догмата, те као неко ко градиво из те области, у оквиру различитих наставних предмета, поприлично дуго и предаје (а како то предаје, о томе најбоље сведоче реакције многобројних присутних студената на том истом приступном предавању, као и њихове оцене мог педагошког рада), могу да кажем, са пуном одговорношћу, како постоји више других аспеката ове теме, са формалне тачке гледишта фундаменталнијих (а то је за академски дискурс, ваљда, важно, зар не?!) који се морају објаснити пре него што се евентуално пређе на еклисиолошку артикулацију црквене доктрине по том питању. Зато сам своје предавање фокусирао на теме које се тичу рецентних научних налаза у вези са предисторијом учења о вишесубјектности у једном Богу у оквиру монотеистичких теолошко-философских система (јеврејских и хеленских, разуме се), као и на објашњење особености хришћанске доктрине с тим у вези, а које су с правом представљене као кључни допринос хришћанске теологије европској интелектуалној традицији уопште. Двојици потписника новог „Реферата“ као и уваженом члану заменику (?) Комисије за оцену приступног предавања, веома су добро познате моје резерве према превише „егзистенцијалистичком“ читању светоотачке традиције. Но, исто тако, једнако им је добро познато моје чврсто уверење и став да хришћански персонализам заиста представља кључни *novum*, и да је зато интерпретација, укључујући и ону еклисиолошку, коју предлажу аутори попут Јован Зизјуласа у основи утемељена и да има суштински значај. Но, питам Вас, драге колеге да ли се то све да свести на некакву „идеологију“ и на понављање кључних речи голих фраза које у стварности служе само томе да се прикрије акутни недостатак управо онога што означава реч која се папагајски бесловесно понавља, а то је „Црква“.

Зато ћу као пример за то колико је онима који воде главну реч на ПБФ стало до теологије навести случај једног другог избора у звање који се догађао у време када се на ПБФ одлучивало о мом даљем ангажману. Овај пример кристално јасно показује да је на ПБФ могуће не само говорити или писати бесмислице, него и праве јереси, на основу којих ће вас „компетентна“ комисија предложити, а Веће изабрати у звање, ваљда само ако реч „Црква“ поменете довољан број пута.

Дакле, у време када се на ПБФ одлучивало о мом даљем ангажовању, Веће је изгласало (једногласно) реферат о избору у звање колеге који се, практично са минималним условима, по трећи пут бира у звање доцента. Ипак, формални услови су били испуњени, томе се нема шта приговорити (иако рад који је у реферату оцењен као М 31, на основу онлајн доступног програма научног скупа на којем је презентован, спада у категорију М 33). Но, све то је мање важно; оно што је кључно је квалитет рада из категорије М 23 (чији је значај за поменути избор у научно звање био одлучујући), и то како са чисто академске тачке гледишта, тако и с обзиром на скандалозне ставове који се тичу кључних црквених доктрина који су у њему изнети, а који директно имају везе и са приговорима изнетим на рачун мог научног и академског рада, али и црквеног етоса (у претходној „Одлуци“ Изборног већа, као и у новом „Реферату“).

У раду „Пастирске рефлексije богословља митрополита пергамског Јована Зизијуласа“ (*Црквене студије* 21/2024, 179-191) стоји дословно (поштујем оно што би се, уз много добре воље, могло назвати „правописом“ којег се држи аутор): „Сваки вид и покушај да се термини који се односе на Личности Свете Тројице примене на еклисиологију могу имати веома штетне последице како по само устројство Цркве, исто тако и по питања које покреће митрополит Јован, нпр.: 'биолошке ипостаси' и 'црквене ипостаси' на нивоу живота сваког члана Цркве“ (*Ibid*, 183). Дакле, у исто време када Веће усваја „приговор“ у вези са мојим приступним предавањем који је истакао проф. др Златко Матић, а који је укључен у претходну „Одлуку“ коју је Веће групације друштвено-хуманистичких наука поништило, као и у садашњи „Реферат“, Веће се једногласно позитивно (укључујући, претпостављам, и проф. Матића) изјаснило о раду аутора који директно и експлицитно тврди нешто што је у потпуности супротно Матићевом приговору, притом још и без икаквог основа. И не само без икаквог основа, већ и сасвим супротно догматском предању Православне цркве. Наиме, у наставку поменутог текста, аутор, који је, да ствар буде још невероватнија, међу онима који су гласали за Матићев приговор, каже: „Појам Личности унутар Свете Тројице, јесте само икономичног карактера и откривено човеку како би било основ за његово спасење, док триадолошки односи остају непојмљива тајна“ (*Id.*). И коначно, веровали или не: „Исти Свети Отац истиче да имајући овај пример може се слободно рећи да Бог Отац као извор и начало постојања унутар Свете Тројице, у односу на Духа Светог, пориче своју првобитну особину Оца, тако да у личности Бога Оца постоје истовремено две особине, са једне стране Отац, а са друге стране Исходитељ“ (*Id.*).

Како се последњи цитат односи на црквеног оца чијим сам се делом мало више бавио, те како је његово богословље заиста један од критеријума византијске ортодоксије, овде морам да нагласим да аутор сасвим криво цитира и интерпретира (формално и суштински) његове идеје. Најпре, поткрепљујући бесмислицу коју изговара у последњем овде наведеном цитату, он цитира речи Григорија Богослова:

„ἔστι γὰρ καὶ τὸ ἐν στασιάζον πρὸς ἑαυτὸ πολλὰ καθίστασθαι“ (Orat. 29.2; PG 36.76B – наводим по Мињовом издању, економичности ради) које заправо представљају Григоријеву критику хенадичких концепција Бога, насупрот монадолошко-тријадолошким које он заступа (овде треба нарочито узети у обзир и интерпретацију Григоријевих ставова коју налазимо код Максима Исповедника). Ипак, претпостављам да ауторове речи заправо реферишу на реченицу коју је раније цитирао („καὶ τοῦτο ἐστὶν ἡμῖν ὁ πατήρ, καὶ ὁ υἱός, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· ὁ μὲν γεννήτωρ καὶ προβολεύς, λέγω δὲ ἀπαθῶς, καὶ ἀχρόνως, καὶ ἀσωματός· τῶν δέ, τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ πρόβλημα...“, Id.), али сасвим погрешно, јер бесмислица како Отац, „у односу на Духа Светога, пориче своју првобитну особину Оца“ никако не стоји. Не, реч је о томе да свети отац каже како је Отац у односу на једнога (Сина) „родитељ“ (γεννήτωρ), а у односу на другога (Духа Светог) „происходитељ“ (προβολεύς).

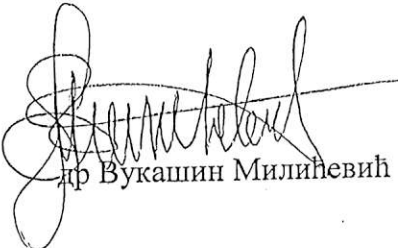
Све у свему, овакве су догматске бравуре прошле сасвим испод радара мојих акрибичних критичара, али и свих других чланова Већа, и то у исто време када су се бавили мојом маленкошћу, што је веома забрињавајуће управо с обзиром на чињеницу да се на ПБФ, углавном без реалног основа, инсистира на његовој „црквености“ која би, ваљда, требало да се подразумева. А има ли шта опасније по црквеност од јереси, и то оне која се тиче, ни мање ни више, него учења о Богу?! Међутим, Комисија и Веће ПБФ беспоговорно прихвата не само бесмислицу него и јерес једног кандидата, док другог одбија не зато што је оно што је рекао јеретичко или бесмислено, него зато што **није рекао** ону чаробну реч која отвара сва врата (поготову она ка научним звањима) – Црква, па макар о њој и не знао ништа. Но, биће да овде није реч заиста о црквености и Цркви, већ о нечему што се само зове „Црква“, а чега се, разуме се, као какве сигурносне мантре која када се спомене штити од свих приговора, увек и изнова мора опомињати и што се непрестано мора спомињати, макар се о томе и немало неко ваљано знање.

Све речено написано је са намером да се сачува достојанство и част Православног богословског факултета, као и да се одбрани његов истински академски и црквени карактер. Од свега тога су, нажалост, драге моје колеге и колегинице, изгледа „остали само дугмићи“.

„Παῖδες θωσαν“, како би рекао Св. Григорије Богослов (Orat. 29.2).

Са особитим поштовањем,

У Београду, 23. 8. 2024.

др Вукашин Милићевић